ILL.MI ... GERMANICI MARCHIONIS MALASPINAE, EPI. S. SEUERI, ... ORATIO, DE FOEDERE CUM...

Germanico Malaspina

Generated by Google

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO, D. PETRO ALDOBRANDINO, S. R. E. Cardinali, S. D. N. Clementis viij Nepoti, &c. &c.

Domino Patrono colendiſsimo.

QVartus iam expletur ferè annus, Cardinalis Ampliß: cùm Illuſtriß. D. Germanicus Marchio Malaſpina, S. Seueri Epiſcopus, poſtquàm legationes multas præclarè pro ſede Apoſtolica obijt, in has demum Septentrionales plagas à S. D. N. Clemente VIII. ad Poloniæ Sueciæq; Regem miſſus, operam diligentem ac fidelem Chriſtianæ Reipub. Poloniæq; nauat. Cùm uerò temporis conditio poſtulare uideretur, ut tam Sereniß. hic Rex, quàm inclyti Regni huius Ordines ad iungendas uires, & arma cum cæteris Chriſtianis principib. contra communem perpetuumq; Chriſtiani nominis hoſtem inflammarentur: quãuis Reuerendiß. D. Epiſcopus Caſertanus, uir pietate, prudẽtia, ac eruditione inſignis, luculentam orationem de hac re in Senatu magna hìc cum laude habuerit: tamen, quæ ille quoque ſcripſerit, non putaui committendum, ut perirent, aut, ſi quid utilitatis, hoc præſertim tempore, poſſet inde percipi (uti perceptum iri facilè credo) prætermitterentur. Quoniam autem, quæ auſpiciis geruntur Clementis Pontificis Maximi, D. V. Illuſtriß: patrui (cuius actiones, zelumq; in hortando, iuuandoq; Chriſtianos principes ad ſacrum bellum, tum præſens ætas celebrat, tum poſteriora ſecula mirum in modum ſunt celebratura) ad D. V. Illuſtriß: magna ex parte meritò pertinere uidentur: eiuſdem quoque nomine prodire debent inſignita: ut quemadmodum ſic decorata, legentibus, ſpero, futura ſunt iucundiora, utinam ad perſuadendum etiam uehementiora: ita perpetuæ obſeruantiæ meæ uelim extent argumentum erga amplitudinem, præſtantiamq; D. V. Illuſtrißimæ. cui cæleſtis gratiæ acceßionem, ſummamq; felicitatem ex animo precor. Dat. Varſauiæ, XX. die Aprilis, M. D. XCVI.

D. V. Illuſtriß. ac Reuerendiß.

humillimus ac deditiß. ſeruitor,

Hieronymus Barboncinus, Illuſtriß. Dom. Nuncij Apoſtolici generalis cauſarum Auditor.

ORATIO.

ETSI, SER^{me} REX, ORdinesq́; ampliſſimi, Pontifices, communes videlicet Patres, communi vniuerſos pietate complecti debeant, ac ſoleant; tamen, vt medici in totius corporis cura, non toti corpori, ſed parti ſemper afflictæ medicinas adhibent; ſic hi, non ſine cæleſti mentis inſtinctu, ſinguli ſingulas ſibi prouincias officio, ſtudioque omni tuendas maximè, ſemper ſunt arbitrati. Vnde eſt, vt, quemadmodum Italia Leonem Magnum, Leonem Tertium Gallia, Britānnia Gregorium Primum, ac noſtra memoria Gregorium Decimumtertium Germania, tanquam tutelares Diuos cōlunt, quòd eorũ hi Reſp.^{cas} vel ſalutaribus inſtitutis vinxerunt, vel beneficiis præter cæteros maximè cumulârunt: ſic Polonia Clementem Octauum, tanquā Reip. ſuæ cuſtodem ac præ-

ſidem, ſummo ſemper loco habere debeat. Nam Pontificis pij charitas, ſanctæque cogitationes, etſi obeuntis orientisque ſolis finibus vix coërceātur; tamen, cùm Polonia tam propè iam vrgeatur, vt non coniuges tantùm, liberi, libertas, ſed maiorum etiam veſtrorum ſepulchra, Diuorum cineres, atq; adeò religio ipſa ab extremo periculo proximè abſint; in hanc orbis partem, tanquam morbo maximè tentatam, ſtatuit ille ſibi omni ſtudio incumbendū. Quid verò is conſilij ad Reipu. veſtræ nutantes iam, inclinanteſq; rationes adferat, neceſſitas rei facit; vt hodie apud vos paullò vberiùs dicā. Ac, ne cogitatio veſtra, fuſum illud, ſparſumq; dicendi filum, ſparſa ipſa, & diſſipata ſequatur; orationem iis circumſcribam cancellis, vt probem: primò, fœdus cum Turcis fraudis plenū eſſe ac periculi: deinde, belli contra tyrannum capiendi neceſſitatem eſſe ſummam: tandem, hoſtis frangendi, debellandique rationes, ſi in belli cum aliis ſocietatē aſciſci velitis, faciles illas & expeditas eſſe. Ego verò, ex fide erga rem-

publicam

publicam veſtram mea, cum tantùm fructum cupio metere; vt me, Pontificis hodie ſenſa, notionesque, ſi non ea verbi venuſtate, quam res requirit; paullò tamen liberiùs, pro meo more, explicantem, patienter attentèque audiatis. Tritum illud eſt, atque certè quàm tritum, tàm verum: Qui armis gloriam comparare ſtuduerunt, inſtructos eos ſemper, paratosque ab aſtu, aut manu, in campum deſcendiſſe. Vnde illud illius exiit: Vbi leonina pelle nullus proficis, vulpinam eſſe aſſuendam; quaſi hoc eſſet neceſſariò tenendum ei, qui armis vult ſibi munire viam ad gloriã ſummam, vt vincat, ſi non viribus vt leo, certè aſtu, vt vulpes. Etſi ratio ſuadeat, vt malim Imperatorem vtrinque paratum, hinc ab arte, inde à vi; tamen, ſi alterutrũ debeam præferre, laudem ego magis, qui vt vulpes, quàm qui vincit vt leo. Sed, ne quis aliorſum accipiat, atque ego dixi, malum à me dolum probari, atq; huic ſacro Conſeſſui, tanquam hominis proprium venditari; is ſtatuat, à me laudari non dolum, ſua ipſum natura malum;

lum; ſed artem illam declinandi hoſtem, ſi feriat; terrendi ne feriat: & laudari hactenus, vt intelligatis, Imperatores illos, qui arte & vi ſunt muniti, vel lapſos è cælo ad ſeruandum, vel è medio orco excitatos ad genus humanum mulctandum, iuſtisque pœnis vindicandum. Cuius rei nullum exemplum in hiſtoriis ſi extaret (vt extant ſanè plurima) tamen orationi meæ tam certam fidem facit Turca; vt, aliunde quærere, quod eſt ante pedes poſitum, infiniti certè ſit ſtuporis. Nam Turcam eſſe magnum hominum venatorem (vt florem hunc verbi ex ſacris literis libem) inde apparet: &, quòd enſes eius perpetuo noſtro ſanguine fluant: &, quòd artem, nunc hunc, nunc illum, pacis reti, etiam prouidentem, & præuidentem capiendi, quaſi venator faciat. Quemadmodum enim venator, feram oculo deſignatam ad prædam, non priùs excit latibulo, ſtataque ſede, quàm commodum ſit ſuis rationibus, eam capi; ſic Turca in iis, quos ſpe totos deuorauit, illaqueandis capiendisque, ſuam non tam vim exerit,

quàm

quàm artem exercet. Vnum illi rete, Sereniſs: Rex, capiendis omnibus, Fœdus,& pax. Hoc poſtquàm explicauit prætenditque, ne poſſint hoſtes effugere; tentat ſubdolè, qua ſunt vi, qua virtute, quo genio, quo ingenio; vt, quo armorum genere cum quib. debeat dimicare, multò antea proſpiciat animo, ac prouideat. Tremunt hoſtes? lepores nouit, & terret. terrent? leones vidit, & cedit. ambigui vitant? vulpes aduertit, & cauet. auarè inhiant? lupos intelligit, & ſpe prædæ illicit. Denique, ſæpto vniuerſos tam cautè tenet; vt ſingulos, cum vſus ſit, facilè queat capere. Quare ſummus Pontifex, cùm probè nôrit, Poloniam eſſe brachium, quo tyrannus à Chriſtianorum, quà illi cumque pateant, ceruicibus depellatur, ac huic brachio præuideat (qua eſt mentis perſpicientia) ſecurim à Turcæ non tàm vi, quàm arte imminere; voluit hoc à tyranno prætentũ rete, à me vobis hodie indicari tantũ: vt habeat poſteritas, in quo legat, ac intelligat, Põtificis ſummam prouidentiam, quòd monuerit; & Polono-

lonorum perinſegnem negligentiam, ſi non cauerint. Cauere eius fraudem, qui non vitat ſocietatem, poteſt nemo; niſi Polonia, miraculi ſpecie, in medio reti tuta, informatam iam de eius fraude omnium animis, ac anteceptam opinionem fallat. Nam vſus hactenus confirmauit, eum ſolùm ab huius ſecuri eſſe ſecurũ, qui pacis reti euolutus, ſponte ceruices non ſubiecerit. Replica, quiſquis aues exquiſitè rem noſſe, replica annales maiorum tuorum; quàcunque inſpicis, quàcunque inſiſtis, in perfidia Turcica veſtigium mox ponas. Mahumetes primus Myſiæ regnum ſubdidit ſibi; ſi, vt leo, armis, certè contra iuſiurandum vt vulpes. Huius filius Baiazetes, Methonem, Coronam, alia Venetæ potentiæ, vna perfidiæ falce præcìdit, ac amputauit. Cyprus, deliciæ orbis, fuiſſent ſanè deliciæ, nobis ad gloriam Chriſti, non Turcis ad ſenſuum titillationem; niſi Solymo, ſummam fraudem iuramenti religione tegenti, Veneti malè creduli nimium tribuiſſent. Amurathes Hungariam qua vi vicit? nulla. potiùs

tiùs pacem prætexuit, vt bellum ſereret; & bellum, quo, regia domo penitus extincta, facta eſt Hungaria, ex numeroſiſſima, rara; ex nobiliſſima, plebeia; ex liberrima, ſerua; tandem, ex Chriſtiana, Turcica. Macedoniam denique, Myſiam, Bulgariam, Græciam, Turcico imperio fraus, pacis nomine velata, adnexuit; non vis, & manus ſubiecit. Quas duas res hiſtoria hactenus locuta eſt, tanquam miras, quòd ſemper & expetebantur, quia pulchræ; & perdebant, ſi poſſeſſæ, equum Seianum ſcilicet, & aurum Tholoſanum: illis iam pacem Turcicam poſteritas, ſi quid puri oculi, cerebrique habeat, adnectet certè tertiam, vt ſpecie pulchriorē, ſic poſſeſſu peiorem: nam perdebant, equus ſeſſorem, aurum poſſeſſorem. At pax Turcica, etſi expeti fortè poſſit, quia pax; auerſanda penitùs tamen videtur mihi, quia Turcica; quæ profitetur, non tam corpora ſeruituti, quàm ſuperſtitioni animas addicere: id eſt, ipſas Chriſti, ac pietàtis fibras penitùs incidere.

Non erit, qui putet, Turcam nolle, in nulla iu-

ſta cauſa, pacem cum Polonis ſacramento ſancitam violare, niſi Turcam ille non benè nôrit, aut nos hactenus non benè audiuerit. Nam, quò ſolemniori formula pacem ſancit; eò tectiùs in caput eius, cũ quo ſancit, ceruicesque, more inſtitutoque Mahumetano, molitur. Id quod Sinan Baſſa (barbarum, barbaro nomine libenter ego noto) humani ille, diuiniqúe iuris publicus prædo, diſertè Oratori Cæſaris, & in os profeſſus eſt. qui monitus, tyrannum, nouis ciendis motibus, & intercipiendis in Hungaria arcibus, contra fidem facere, liberè pronunciauit; nullis ſe legibus, ad fidem infideli ſeruandã teneri, aut adigi. quaſi ſectæ Mahumetanæ myſterium eſſet, Turcam poſſe fidem, & Chriſtiano tanquam fatuo dare, & infideli, tanquam ſagacem, fallere. Quid tandem nullam iuſtam cauſam fingitis? nulla cauſa, erit iuſta tyranno cauſa: & tam promptum erit, dicere Polono, Da mihi Moldauiam, niſi nolis pacem; quàm erat paratum, minari Veneto, Da mihi Cyprũ, niſi velis bellum. Ineptè peto externa exempla. In

pſa. In nulla cauſa, quid velit tyrannus, Podolia teſtis eſt locupletiſſima. Quid Podolia? Polonia potiùs. Cùm enim Regis veſtri viridior ante octo annos ætas fraudi videretur, & inſidiis patêre, tributum tyrannus imperat. Etſi Regis magnanimitas, & prudentia, fortitudoque, equites, veſtra, huic tyranni poſtulato ita iuerit obuiam, vt is ſatis intellexerit, rem ferro cernendam; hinc tamen videtis clarè, eum venari occaſiones, & qui in Rege iuuene, multoque domi turbatore, commodam, vt ſuſpicabatur, Poloniæ premendæ opportunitatem non paſſus eſt effluere, facilè violaturum fidem, ſi fidei fortè violatio aliquid illi maioris aut rei, aut ſpei apportauerit. Subijcitur fortè mihi Ladiſlaus, quaſi occubuerit, quòd pugnârit temerè, & fœdus cum hoſte pactum impiè violârit. Qui ſic obijcit, dupliciter ille peccat; & quòd non ſatis aduertit, ſe verbi ſui vim minuere, dũ dicit, Regem temerè pugnâſſe; & quòd videtur mihi nimis delicatè Theologus, qui, quam dedit Turcæ fidem, eam vult arctè ſeruari; fi-

dem autē, quam debet proximo, naturæ, Chriſto, eam appellat quidem fidem, ſed contemnit vt leuiculā. Sed quis tamen es tu, qui Ladiſlai Diæ memoriæ hanc iniuriam facis, vt eum dicas impiè violâſſe? Non ſatis certè mihi videris intelligere, quid fœdus ſit; aut certè, ſi intelligis, non illud ad veram ſenſus, rationis, theologiæ regulam exigis. Cùm enim tam liqueat, quàm ſolem lucere meridie, Turcam fœdus, tanquam rete Chriſtianis capiendis tendere; ſtulti ſunt hi, ſi ſe ſpontè in hoc rete induant: aut potiùs impij, qui, ſpecie ſeruandæ fidei, ſe ſuis, ſuos Chriſto, atque adeò Chriſtum (quantum in illis eſt) Eccleſiæ intercipi ſinant. Fides quidem ſeruanda eſt hoſti; ſed fides ſincerè vtrinque data, vtrinque accepta. Quòd ſi quis promittat, vt te occupet incautum, hæcq; eius mens ex multis clariùs factis eluceat, quàm vllis poſſit verbis expromi; ſi monitus non caueas, ſimplex: ſi artem non anteuertas, arte ſtultus atque adeò ſtupidus: ſi verbo potiùs credas quàm facto, hoſtis. At cuius hoſtis? qui,

quoties

quoties promiſit, toties fefellit. At cuius hoſtis? qui profitetur, inſtituto Mahumetano, fallere. Deinde, mallem ego certè mortem Ladiſlai, quàm vitam cuiuſcunque, ſanguine tantùm, & carne terminatam. Nam Ladiſlaus in medios martyrũ cuneos penetrâſſe videtur, quòd caput ſuum pignori pro patria dederit, ac fidei confeſſionem ſanguine ſuo purpurârit, glorioſèque conſignârit. Neque ego ea ſum peruerſitate opinionis, qua tu, quaſi occubuerit propter fidem non ſeruatam Turcæ: nam duas priùs glorioſas victorias ab hoſte retulit, indices diuinæ erga eum benignitatis; & quæ Turca dedit Polonis verba, non fides erat, ſed inſignis fraudis ac perfidiæ tegumentum. Quę ergo cauſa mortis? Chriſtianorũ fortè, Chriſtianorum peccatum. Non merebantur ignaui tam fortem, tepidi tam ardentem, murmuratores tam glorioſum, impij tam bonum rei Chriſtianæ vindicem. Neque profectò ſigno eſt, peccare illos, qui pugnant, quòd pugna, eos medios intercepit. Totus populus Iſraëlis nõ

 temerè

temerè, ſed Deo conſulto, & conſultore, contra tribum Beniamin (quæ vrbem Habna obſidione iniqua arctè, contentèque preſſit) arma ſumpſit. quo euentu? Iſraëlitarum primò bis mille ſuprà viginti, poſtea octodecies mille ſtrati, ac ad internecionem vſq; deleti erant. Quid hoc eſt, Deus? mones vt pugnẽt, & perdis fortè quòd pugnent. Hæc videtur mens penè, & oratio eorum, qui Ladiſlaum ſubijciunt; non ſatis certè illa æqua, ſi Iſraëlitarũ factum æqua rationis lance pendamus: hi enim, lachrymis propter peccatum ſuum manantes, ac verbo Dei nixi, fortes alacresque exierunt in tertia caſtra, ac, ciuitate tandem ſancta in libertatem aſſerta, id quidquid erat perfidi nominis, penitus deleuerunt; Poloni, vt hi, ſuis lachrymis potiùs, quàm viribus freti, quia iterum non exiiſtis in campum, iterum ac tertium, orbis penè totus Poloniam iam veſtram putat proximam ſi non cineri, certè flammæ. Atque cùm virtutem, magnanimitatemque Polonorum germanam penè, & (ſic libet loqui) vernaculam, mente com-

te com-

te complector; me, penè eſt vt pigeat, pudeatq́; Ladiſlai toties vſurpati. Timidi profectò eſt, & minuti animi, quòd ſemel ſis victus, horrere ſemper tubam, ſclopum, enſem: fortis potiùs, tanquam palma, quò vehementiùs premitur, eò valentiùs cōtra robur niti debet, ac inſitam vim contra vim externam vehementiùs exerere. Romana reſpub. tantàm, & tam altam plagam in Cannenſi pugna accepit, vt nunquã illi videretur poſſe medicina fieri; virtus tamen eorum tam viuida erat, vt hoc vulnere vireret, non flacceſſeret. Magnanima enim gens, iniuriæ vindicandæ ſtudio elata, non priùs interquieuit, quàm Carthaginem exciderit, effeceritque, vt ille meritò ſcribat, nihil aut Carthaginenſibus accidiſſe infelicius, felicitate hac victoriæ, aut Romanis hac cladis infelicitate felicius. Ludouicus, qui huius nominis vndecimus Gallos tenuit imperio, rebus regni conciſis ab Anglo, & Burgundiæ Carolo redactus erat eò, vt in caſtris hoſtium audiret tantùm, Biturigum Rex; verùm contrà eundo fecit, vt,

hoſtibus

hoſtibus mox in angulos compulſis, virtutem eius laudarent omnes, dignam immortalitate. Virtus, Sereniſs: Rex, vera illa, & numero omni expleta, nec florenti re tumet, nec proſtrata timet; quin ſe ſemper excitat, oſtenditq́ue, ſydus, fatum, fortunam, eſſe nomina tantùm, & vanæ gentilitatis idola. Macte ergo Poloni virtute, macte: vimq; illam, quam natura parens, aut potiùs magnus ille naturæ ſator & altor, in pectoribus veſtris videtur impreſſiſſe, excitate. O fortia pectora, quàmdiu languebitis? O robora hominum, quàmdiu iacebitis? Turpius illud, quòd iacetis nullo proſtrante. At Ladiſlaus. quid hæres? profer quod debes, profer Ladiſlaum, cæli gemmam, gloriam Poloniæ. Vſurpa Ladiſlaum: nomen illud honoris vſurpa, ad ſpem tuam erigendam, non ad ignauiam tuis inijciendam. Ladiſlaus te erigat, quòd bis vicit; non te frangat, quòd ſemel amiſit. quanquam, quid amiſit? pro portiuncula hac terrę, portio illi, & ſedes alta, in illa cælitum regione; vnde veſtram iam ſtultitiam irridet, quòd Tur-

cicam

cicam & timetis perfidiã, & ſequimini fidem. In pacis Turcicæ, Sereniſs: Rex, fraude explicanda, eò breuior ſum, quò illa eſt perſpecta vobis magis, & quò oratio mea feſtinat contentiùs, ad belli cum Turca neceſſitatem, in veſtris non tantùm auribus, ſed oculis defigendam. Quam, inquis, neceſſitatem? ex periculo quod imminet ſummum, ex periculo quod imminet proximum. Summum non eſſe, nemo veſtrûm neget; interitum ſcilicet, aut ſeruitutem. At interitum quem? Corpora veſtra in cinerem, ex quo apta ſunt, redigi, quia naturæ eſt, non graue eſt: ceruices amputari, quia commune eſt, non magnum eſt: cruci affigi, quia legis eſt, non immane eſt: aliis pœnis affici, quia neceſſarium eſt, tantopere vitandũ non eſt. at ſenſus pœnis minisque lentè affligi, non tam vt compago, quam corporum natura exquiſitiſſimam fabricata eſt, ſoluatur, quàm vt animæ impia ſuperſtitione obligatæ, ad inferos tandem amandentur, & periculo tam graue eſt, & re tam magnum, & diritate

tam immane, & omni ratione tantopere vitandum, vt omnes corporum pœnæ, ne animę in hoc periculum veniant, probo Chriſtianoq; viro videantur ſubeundæ. Horreo totis artubus, quoties cogito tyranni hinc minas, inde delicias, artificiosè ſcitèque comparatas, ad mentes Chriſtianas Mahumetana labe inficiendas; vt ſeruitus illa, quam experti dicunt duriſſimam, libera ſit mihi, atque adeò dulcis, præ vt eſt periculum, quod animabus perdendis capiendisque impius machinatur. Periculum quàm eſt ſummum, non æquè videtis proximum? Moldauia expetitur: Tranſiluania petitur: Bohemia timet: trepidat Morauia: tota vicinia corripitur flamma; mediam Poloniam putatis tutam? Reuerendiſs: Caſertanus, vir ita vndequaque ſummus, meritò vt dubitetur, in eius omni actione, magiſne pietas eniteat, doctrina, an iudicium; de hac tota re etſi ita dixerit, nihil vt poſſit clariùs aut præclariùs; iſtud tamen non monere non poſſum, tyrannum vos iam diu, tanquam viuario con-

cluſos,

cluſos, pro re nata, deleturum, aut perpetua ſeruitute mulctaturum. Nouit, quæ conſilia cõtra caput eius initis, quæ conuitia iacitis, quæ ſuffragia fertis: nouit detrectari fœdus cum Chriſtianis, non quòd non cupiatis, ſed quòd non audeatis. hanc mentem, bonam illam, & è cęlo natam, putatis tamen impunè vobis ituram? Occaſionem profectò tyrannus veſtri perdendi arripiet proximam. Ratiocinabitur enim ſic: hanc veſtram fortitudinem, ac formidabilem vim minuendam ſibi eſſe, & frangendam, ſi bellum perſeueret poſt vicinos conciſos; ſi pax futura, primo quoquo tempore, quaſi qui veſtras ab aliorum neceſſitatibus rationes ſegregâſtis, æquè non debeatis anguſtiis veſtris ſperare ab aliis opem. Imò, vnde poteſtis ſperare opem? Ex Valachia? auget tyranno imperium. Ex Tranſiluania? periit: quia non adiutâſtis. Ex Auſtria, & Bohemia? preſſæ, aut oppreſſæ ſunt. Ex Sileſia, & Morauia? non poſſunt, ſi perierint; aut, quia impeditis reipub. temporibus contempſiſtis, non volũt.

Ex Raguſæis? ſcilicet ex tributariis. Ex Roma, aut Hiſpania fortè opem? at omnis via, veſtra culpa, illis ex Italia & Hiſpania ad vos intercluſa eſt. Vnde tandem opem? Ex ſeptentrionali plaga? Turcici tyranni myſterium exiit iam in vulgus: quemadmodum arcem Algeirę erexit ad coërcendam potentiam Aſianam; ſic Viſtula redacta in poteſtatem (huc enim ratio & oratio tyranni ſpectat) Dantiſci ſtatuet arcē contra vim ſeptentrionalem. Nihil non eſt, quòd Angli per Poloniam tam liberè Conſtantinopolim commeant, remeant: nihil nō eſt, quòd Dantiſcum Conſtantinopoli laudârunt hi, tam opportunum Septentrionis, quàm Cōſtantinopolim Orientis rebus conſtituendis. Equus Troianus veſtris, Poloni, mœnibus receptus eſt; & dubitatis adhuc perſequendi Græci, an ſeruandi Troiani? Simulanda pax cum Mahumetanis, an fœdus cum Chriſtianis iciendum? Vicini vos vocant ad fœdus; non audietis vocem terræ? Pontifex vos vocat ad fœdus; non audietis vocem cæli? Chriſtus ad

fœdus

fœdus vos vocat per Vicariũ, Turca per Chauſium; quem tandem audietis? Seriò vos, equites, Deus vocat, qui ad fœdus vocat, & per Pontificem vocat. Duobus enim magnis malis, quibus hinc anima, inde in Eccleſia corpus affligebatur, duo Deus magna adhibuit remedia, illi Concilia, huic fœdera; vtraque ſemper, ſi ſalutaria, à Pontificibus præſcripta. De Conciliis clarum eſt: de fœdere, ſi non æquè clarũ; tamen æquè certum: nam pericula, vt hanc, aut illam orbis partem proximè vrgebant; ſic eis auertendis fœdus ſemper aliquod, tanquam obicem, Pontifex oppoſuit. Templarios nolite cogitare, Rhodios, Melitenſes, Theutonicos, alios equites, qui certis legibus vincti, & quaſi fœderati, operam, probãte Pontifice, ſuam, contra hoſtes Chriſti profitebantur, & vtiliter diu nauabant. Veræ fœderum ſocietates, quot Pontificis authoritate initæ? Quàm felici tandem exitu concluſæ vniuerſæ? Vrbanus Tertius in Concilio Claremontano, orationis, zeliq́ue vi effecit; vt Chriſtiani Principes,

 fœdere

fœdere conglutinati, arma caperent contra Saracenos: Quis fructus fœderis? Solimannus ad Niceam ſuperatus: centies mille ad internecionem cæſi: Ieruſalem recepta: Bolonius, quòd primus ſanctæ vrbis mœnia veſtigiis ſuis ſignârit, Rex Hieroſolymitanus renunciatus. Caliſtus Secundus in Concilio Laterano ſuaſit, & perſuaſit Chriſtianis principibus, manum auxiliarem Balduino Secundo Hieroſolymorũ regi, contra impreſſionem Saracenam ferrent: quo ſucceſſu? Regem Damaſcenum in fugam compulit, & Gallum, Minoris Aſiæ regem vicit, exercituque cæſo, cepit. Honorius Tertius, prece, pecunia, authoritate, plurimos Chriſtianos in ſacri belli communionem elicuit, &, Ioannis Columnæ Cardinalis auſpiciis, rem Chriſtianam ita amplificauit; vt omnis ætas ſit prædicatura & zelum Honorij, qui ſic ſuaſit; & Columnæ nomen, qui cauſam Chriſti ſic geſſit; & principum pietatem, qui ſummæ authoritati ſic paruerunt. Clementem Tertium, Gregorium Octauum, Ioannem Vigeſimũ

ſecundum,

ſecundum, Nicolaum Quartum, Vrbanum Quintũ, alios ſacri fœderis contra hoſtes Chriſti feliciter authores, non perſequor. Vnus Pius Quintus, vna victoria poſt natos homines maxima, poſteritatem docuit, quanta felicitate pugnant ii, qui zelo inſtincti, & ſummi Pontificis authoritatem ſequuti, in caſtra contra paganum, & pro Chriſto magnanimi exeunt. Clemens Octauus, eandem cæli viam inſiſtens, & precibus ſacerdos, & authoritate pontifex, & conſilio prudentiſſimus contendit; vt Pij Quinti, non tam exemplum ſequatur, quàm vincat felicitatem. Quidquid tandem rei erit, ingentis ſanè zeli eſt, conferre in hoc bellum ex ærario, non reſtrictè, atque adeò ex ſanguine ſuo prodigè, qui Ioannem Franciſcum Aldobrandinum, nepotem ſuum, cui & pectus ſapientiæ, & manus plena virtutis, non dubitauit omni diſcrimini pro Chriſto exponere. Innuit quidẽ Chriſtus, vt priuſquàm aggrederis ad bellum, priùs putes ſumptuum rationes; ad rationis tamen veram normam. Nulla nobis norma rectior

ma rectior eſſe poteſt, quàm quæ ab illo præſtituitur, cuius Deus in Eccleſia poteſtatem, verbo; & in hoc genere autoritatem, miraculo ſæpè ſanciuit. Hanc bellicæ rationis putandæ ſubducendæque normam ne nouam fortè putes; nec heri illa, nec cum Chriſto nata eſt: nã populus, reges, iudices, qui Moſaica lege aſtricti erant, non priùs vnquam manum admouerũt ad arma, quàm ex prophetis, & ſacerdotibus, quæ eſſet mens Dei de bello, certum, exploratumque habuerunt. qui, authoritati obſecuti, arma ſumpſerunt, victoria; qui, cerebro priuato nixi, detrectârunt, ſtrage, alióue infelici exitu bellum ſemper terminârunt. Nemo mihi hìc dicat, Pontificem facilè in ſocietatem belli, & fœderis venire, ipſum ſcilicet remotum à periculo, & Polonorum aliorumque procellas, ſi quæ futuræ, è portu tutò diſpicientem. Polonis hanc orationem miror poſſe excidere, vel piis, contra pontificem iſtum, quo nullus vnquam Polonorum gloriæ, reique fauentior erat; vel prudentibus, in re, quæ nihil omninò

habet

habet fundamenti. nam Pontificis functio, veraq; imperij ratio, cùm non Romanæ vrbis, aliarumque ſuarum ditionum cancellis terminetur, ſed tam longè latèque pateat, quàm, quæ Chriſtum audit terra; quidquid terræ, ſiue Polonorum ſit, ſiue Italorum, interuertit dæmon Chriſto, id totum Pontifici interuertit. Principes, quãtulã illi iacturã faciũt? in corporib9, in fundis: in ciuitatib9: in mœnib9: in aliis fluxis, & non multò pòſt perituris rebus. Animæ, Eccleſia ſcilicet Dei, pretium crucis, cæli gloria, pereunt pontifici; vt, quò eſt præſtantior vis, ac ratio mentium (quas nulla temporis circumſcriptio definiet) quàm reliquarum rerum, quæ punctulo fluunt; eò aculeatior ſit futurus dolor Pontifici, in ſui imperij imminutione, quàm regibus in regnorum corporumq; iactura. Non quidem verſatur in diſcrimine Roma, illa ſedes Romuli, & ſeptem montibus incluſa: ſed Roma Chriſti, vera, inquam, Roma, quæ Chriſti ſanguine tincta & conſecrata, iiſdem, quibus ſol, terminis circumſcribitur.

 Quare

Quare non poteſt Turca Chriſtiani orbis parti vlli inferre vim, ex qua cura Pontifici, & periculum non augeatur: nam, quot animæ, tot regna Pontifici ſtant, ac, ſi res non proſperè cedat, cadunt. Dominatur Pontifex latè; ſed cuius bono? habet rem benè lautam; ſed cui lautam? Quidquid poſſidet, agrum, caſtellũ, vrbem, in animarum rem ac bonum poſſidet. id quod in communi orbis periculo factis ſemper illuſtribus oſtendit. Ego equidem, quoties conſidero, pecuniam Eccleſiæ factam grandem, toties Dei prouidentiam in orbis procuratione admiror maximam. Nam pij illi, ſanctique principes, qui ex ſuo in Pontificis arcam prolixè contulerunt, videntur Pontifici auxiſſe non rem, ſed curam; non diuitias, ſed moleſtias: nam res Pontificia eſt hodie quoddam ærarium, vnde promatur, non ſolùm viduis, orphaniſque ad eleemoſynam; ſed regibus, principibuſque ad prouinciarum ſuarum defenſionem vindicationemque. Cuius pecunia, toties Gallia vindicata! Hungaria defenſa! Italia

 ſerua-

ſeruata! Græcia reſtituta! Omnes Europæ prouincias ac principes, Pontificia non cura tantùm, ſed beneficentia tam arctè complexa eſt, vt & impiè querantur hi, Pontifici rem fluere nimis largè; & illi non ſatis prudenter exiſtiment, Pontificem, vt remotum à periculo, petere ſibi cum aliis, & aliis ſecum promittere fœdus. Sed cur tandem fœdus tantopere, equites, refugitis? Conditiones, ſi quæ ſint æquæ, pro vobis ſunt illæ vniuerſæ. Cùm multa enim, quæ Principes inter ipſos vinciunt fœdere, tum illa inprimis quatuor, Periculi ſocietas, Lucri ſpes, Sumptuum proportio par, ac Tuendi ſtatus æqua ratio. Magnum quidem vinculũ eſt hominum inter ipſos, naturæ communio; tamen charitas in proximum ita friget, vel (vt propiùs rem tangam) amor in nobis noſtri ita calet; vt, ſi abſit ſocietas periculi, ſocietas fœderis difficulter, hac ætatis noſtræ labe, poſſit ſperari. Ac certè bonitatem naturę ita oppreſſit boni proprij ſenſus, vt, vbi periculum æquè viget, velimus tamen videri tam cauti in præ-

 ſentem

ſentem rem, atque in futuram tam prouidi, vt meum bonum, etſi ſit penitus tuum; hoc tamen, quàm velim vt meum, tam nolim vt tuũ. Volumus, peruerſitate quadam naturæ, quæcunque volumus, non tam vt bona, quàm vt bona nobis. De lucro res eſt tam certa, vt illa priſca ætas, ſceleris adhuc pura, conſueuerit in dubia ſemper re quærere, Cui bono. Quare, cùm omnes natura ita ſint captatores, ac aucupes proprij boni, vt in nulla quæſtus ſpe, nullus putet capitis fortunarumq; ſibi diſcrimen adeundum; vbi parua eſt ſpes lucri, ibi nec eſt, nec erit vnquam fœderis magna. Hinc eſt, vt ſumptuum in fœdere percutiendo inprimis habeatur ratio: nam ſi plus ſit ad fundendum, quàm quantum facultatula tua ferat, fœderis huius ratio, non diu illa conſtare poteſt. Vnde non vacat ille excuſatione, qui abſtinet à fœdere, ex quo ſibi res eſt omninò minuenda, alteri vt augeatur ſemper, & accreſcat. Sed fingo illa duo vtrinque paria; pacem tamen probent potiùs Principes fictam, & falſam, quàm fœdus, quod

in tuos

in tuos humeros molem totam belli deriuet, atque te tandem medium teneat, tanquam glacies, vnde nec regredi tutò poſſis, nec progredi: at in fœdere, cuius vobis, Poloni equites, ſum author, paria ſunt, & ad librilis regulā æqua omnia, periculum, lucrum, ſumptus, ac tuendi priuati publiciq́ue boni neceſſitas. Periculum commune eſſe omnium, ac Polonos propiùs vrgere, quàm reliquos, ſuprà demonſtraui clariſſimè, & ipſi manu penè tāgitis. Vnde iniqui mihi in hoc genere videntur ex vobis quidam, qui, quaſi periculi pars ad vos pertineret nulla, aliis ponunt tam duras, & ſibi poſcunt tam faciles fœderis leges, vt velint videri non ſocij, ſed ſtipendiarij. Vbi eſt periculi eadem ratio, aut penè eadem; ibi æquitas fœderis poſtulat, à ſociis rigidiſſima non exigantur omnia. Quam fœderis vtiliter faciendi alteram conditionem poſui, Lucrum; illius ratio potior à vobis eſt. Lucrum huius belli eſt, quantū veſtra aut magnanimitas vult, aut manus poteſt ſubigere. Diſpicite in vicinos campos; ſpa-

 cioſos

cioſos hos, ac feraces omnium ad victum, cultumque rerum: proſpicite, quàm poteſtis longiſſimè, in Orientis diuitias & delicias. Cedent, cedent illi ſpontè, hæ neceſſariò, virtuti veſtræ. Iſta omnia æquè fortè patent aliorum vi. bonũ certè factum. Nam ſi omnia æquè lucra pateant omnibus, nihil hac huius fœderis parte poſſit fingi æquius. Verùm vos, equites Poloni, vos hac conditione longiſſimè etiam vincitis fœderatos: nam hos nix, glacies, reliquus hyemis rigor, intra ſepta vrbium & vallorum tenebit, quò minùs hoſtium aut agros populentur, aut reliquam facultatem atterant. at veſtræ virtuti, nullus mõs obicem, nulla ars aggerem, nulla hyems modum ſtatuere poteſt, ac ponere. Neque certè vrſi priùs pellem, contra magni illius conſilium magnum addicimus ære, quàm ipſe in poteſtatem venerit: nam vrſum cepimus, ſi, quod poſſumus, ſegniter non velimus. Et Cominæus hiſtoricus, quemadmodũ in Burgundię Carolo, fulmine illo belli, aliquid neſcio quid deſiderauit, quòd in omni pericu-

lo erat

lo erat nimis ſecurus; ſic Ludouicum, pruden-
tiæ conſiliique antiſtitem grauiter ſæpè pupu-
git, quòd in certo periculo erat nō ſatis audax.
At regno Poloniæ certius eſt iam periculum à
Turcica fraude, quàm Ludouico erat à Burgun
diæ manu; vt Poloni, ſi vrſi conſilium, ſuſur-
rumque ſecuti, non audeant, verendum ſit, ne
vrſus in inſidiis iam latens, irarum tandem ple-
nus, exeat in campum, ac nunc hunc; nunc il-
lum, rictu diſcerpat ac dilaceret. Non enim id
agitur, an ſecuri hoſtem temerè debeatis aggre
di; ſed, an ſiccam, veſtro gutturi capitique im-
minentem, ſociis armis tecti, fortiter velitis re-
pellere. At certè, vt hæc non eſſent, quæ ſunt
clariſſima; quæſtus tamen iſte eſt Polonorum
longè vberrimus (quæ æqui fœderis tertia eſt
conditio) in partem gloriæ ſummam, ſumptu-
um non adeò magnam, cum ſociis venire. Pro-
ment ſocij, ex ſua quiſque re quantum poteſt,
in publicam Polonorum rem; ſic, vt poſſint, &
imperij fines proferre, & priuatam rem augere,
& Chriſti fidem propagare, & maioribus præ-
ripere

ripere palmam gloriæ,& filiis ſerere ſementem exempli,& cæli tandem frugem copioſè metere virtute ſua,& (quod in fœdere nullo,nec vlli vnquam genti vſu venit) ſumptu penè alieno. Quem torporem hæ circumſtantiæ non excutiant? Quam ignauiam hæc gloria non exuſcitet? Huic flammæ illa materies acceſſit, quòd pecunia ſupponenda ſit in bellum non vnius,alteriúſue anni,ſed quòad vel victoriæ, vel conſentientes omnium voluntates, bello modum ſtatuerint, ac finem. At mentem illa vobis cura fortè coquit, ne (quæ erat quarta fœderis cautio)in ſociis deſertoribus,ſoli hoſtilem fraudem impreſſionemque ſuſtineatis. Quid? Chriſtianos deſertores Chriſtianorum? nulla ſpecie boni? maximo periculi metu? Inſanos certè deſertores cogitatis. Dein Tranſiluaniæ, Poloniæ, & ditionum quæ Cæſari parent, felicitas aut miſeria, ſeruitus aut libertas, ita arctè inter ſe nexæ ſunt, & implicatæ; vt, qui alterius rationes prodit, ſuas ipſe videatur perdere, aut certè grauiter labefactare. Sed Principes

orbis

orbis erunt fœderis teſtes. Quæritis amplius? Pontifex eſt ſequeſter. Etiamnum vultis? Cæſar obſidem fidem dat. Ne hoc quidem eſt ſatis? Hungaria eſt ſupplex. Adhuc hęretis? Stiria, Croatia, Tranſiluania, Italia promittunt operam. Quouſque tandem? Obeo totam oratione terram, vt inueniam, quo vos confirmem: ſi hîc nulla firmitas fœderi ſanciendo ſit ſatis, penetrate in medios cęlos, Diuum Staniſlaum adſciſcite fœderis præſidem: Diuum Leopoldum adhibete teſtem: Chriſtum implorate vindicem: ferite quacunque formula, quacunque execratione ferite: quidquid eſt è cęlo boni, precamini inter vos, ſi ſeruetis; quidquid è terra mali, imprecamini, ſi non ſeruetis alter alteri fidem. Omnibus omninò ſanctitatibus nullam vim ineſſe non poteſtis arbitrari, niſi fingatis, rem vobis eſſe cum fide Punica, nō Auſtriaca; Turcica, nón Chriſtiana. quanquã ne probabile quidem eſt, quod putatur. Pacē obtulit Cæſari Turca, & pacem vtilem. amplexus eſt? deteſtatus eſt. Tranſiluano etiam oſtentauit

ſtentauit beneuolentiæ anſam. arripuit? contempſit. Pontificem non dico, tam veſtrum, quàm vos Chriſti: de cuius in Poloniam voluntate dubitare poteſt ille ſolus, qui hanc Polonis inuidet voluntatem. Denique, non ſunt hi tam inſani (quantum ſuſpicor) vt velint pacem cum eo, quem norunt tempori tantùm inſidiari, & occaſioni, offerreque nunc pacem, vt, quos ille conciſus iam non poteſt premere, reſtituta non multò pòſt re, validiùs poſſit in nihilum conterere. Tandem, in Principe Tranſiluaniæ, quæ ſit Pontificis ac Cæſaris mens, facilè poteſtis videre: nam tantum abeſt, vt eum videant pereuntem; vt (quòd capitis, fortunarumque omnium pro Chriſtiana re diſcrimen adierit) id omni ratione agant, ne videatur ille vnquam magis floruiſſe. Quare, vt pro Cæſare loquar, cùm ille ſocios hactenus non fallat, & contra maieſtatem ſuam, & Dei ſit, ſi vos fallat, nec è bono ſit, vt fallat: Prudens certè nō poteſt cogitare, fore, vt ille, perrupto fœderis, iuriſq; publici repagulo, Polonos ſolos fraudis pedica

irre-

irretitum iam eat. Aliud eſt, quod fortè mordet, domi turbator, foris æmulus; hos priùs à ceruicibus Reipu. depellendos, quàm nouum hoſtem fœderis noua pactione acceſſendum. Aemulum, ſi quid veſtræ Reipub. quatuor annorum vſus me docuit, puto (vt molliter dicam) eſſe nomen tantùm, & Cæſar certè huic nomini cedit potiùs locum, quàm addit authoritatem. Nam ſi formæ Regni, quæ eſt, Cæſar ſincerè, & ex animo non faueret, eſſet ſanè ille Reipub. gerendæ non valdè gnarus: qui, quam cuperet mutatam, vel, inciſis legum neruis, languidam; eam, vt ſit ſcilicet imbellior, hortetur ad arma; & pecunia, vt ſit fortè imbecillior, augeat, atque amplificet ſua. Ridiculè hoc, ſiue cogitatur, ſiue dicitur. Multi, æmuli tamen cauſa, turbant. Quidni turbent? Scitum eſt illud, in turbida aqua piſcatum eſſe vberiorem; ac certè clarum eſt, piſcatum iſtis, in menſa nō omninò ſybaritica, hoc tempore eſſe fructuoſum. Nam dum hinc timent, inde ſperant, ex turbis duplicem conſequuntur fructum, vt ſit

& ſpes foris cum commodo, & domi timor ſine periculo. Has ego factiones, (ſi tamen factiones, & non potius ſuſpiciones ſunt) liberè, pro meo in patriam veſtram amore pronunciabo, non alia faciliùs ratione puto abituras in fumum, quàm fœdere cum Cæſare ſanctè paciſcendo: ita vt, quam litis caliginem Reipub. veſtræ obducit, opinione quorundam, Auſtriacum nomen: eam Cæſar, tanquam ſol, puncto ſit diſſipaturus. Si enim fœdus iceretur, Cęſar, qua eſt perpetua in amicos, ſocioſque benignitate, multis indiciis tàm clarè ſuam erga Remp. hanc benignitatem teſtatam faceret, vt litis authoribus ſi non poſſit voluntatē, facultatem tamen litis ex Auſtriaco nomine ferendę omninò ſit pręciſurus. Quare quantū, qui contentiones ſerunt, hactenus elaborârunt, ne ſit fœdus; tantum, qui Rempub. volunt ſaluam, eniti debent, vt ſit fœdus. Nam quæ ſuſpiciones de Polonorum fide erga Chriſtum ipſum in orbe per omnium latè animos proſeminatæ ſunt, quaſi Moldauiam in libertatem manu aſ-

ſertam

ſertam, Chriſto demùm eripuerint, ac Mahumetis ſeruituti conſtringendam dederint; ſacri fœderis, tanquam ignis obiectu niues, facilè delabentur. Videbunt enim non (quod quidam gloriæ veſtræ non ita fauentes exprobrāt) vos malæ cauſæ pretexere Rempub. ſed (quod ſcripto mandaſtis, fœderiſque ſacri ictu ſanxiſtis, ſi ſanciatis) Valachiam non captam, ſed liberatam; Tartaros non adiutos, ſed intra lineam cohibitos; Tranſiluaniam non preſſam, ſed ſeruatam; chriſtianis contra Turcam omnia non impedita, ſed expedita fuiſſe; denique ſic vos egiſſe, vt Poloniam, Tranſiluaniam, Hungariam, Germaniam, vniuerſa denique Chriſti, ac orbis Regna, vno beneficio videamini complexi. In Turca tàm propinquo, & ſtatu rerū, qui eſt, nemo iſta facilè credat. Fingo eſſe in hac Repub. tàm ſine mente aliquem, qui publicè profiteatur, ſe cauturum Regno à Turcicæ perfidiæ periculo; imò fingo Poloniam hac flamma ne leuiter quidem attactum iri: Quid Tranſiluanis fiet? quid Hungaris? quid reliqua

 vici-

vicinia? Peribunt certè, niſi è cælo ſeruet nomen illud altum, magnumq; ſeruatoris. Non erit, equites, veſtræ aut religionis, velle, vt quæ arma dicitis à vobis illata in Moldauiā ad Chriſtum vindicandum, ea iam micent contra Chriſtum: nec iuſtitiæ, pati, vt ſanguis chriſtianus, in Moldauia contra Tartaros ſparſus, videatur fuiſſe gluten compaginandæ arci, vnde Turca chriſtianum nomen in illis partibus tutò petat, penituſque excindat. Quare cùm nulla videatur conſtituendi imperij Polonici ratio firmior, nulla Turcicæ ſuperbiæ intra gyrum coërcendæ certior, nulla ſopiendarum contentionum, quæ caput libertatis veſtræ petunt, ſecurior, nulla ad laudem domeſticam vberior, vel ad amicitiam externam conſtantior; quàm fœdus cum chriſtianis ſanctè ictum contra Tyrannum, id eſt (vt vno verbo dicam) bellum apertum: Rogo vos propter vos, malitis coniuncti ſtare contra Turcæ enſem, quàm diuulſi cadere ab eius fraude. Neutros omninò non audio, ancipiti iſtos gladio iugulatos. Hanc Chriſtiani ſiue

ni ſiue vincant, ſiue vincantur, res neutris pede non ſatis proſpero ibit. Vincunt? eſtis, Poloni, inglorij. Vincuntur? Nulli. Vincunt? Qui miſcent, magis miſcebũt domi. Vincuntur? proxima præda eſtis. O nefaſtum conſilium, & capitum certè deuotorum! cuius nulla pars aut Reipub. ſalutaris, aut illis pulchra: niſi fortaſſe, vt Medæa tragica, interpretentur pulchrum, eodem tumulo, quo Remp. obrui. Pacis tandem ratio ſi ſic ineatur, vt libertatem tamẽ ſtatuatis armis contra Turcicam perfidiam eſſe tuendam, tantum abeſt, vt priori plagæ medicinam faciatis, vt ſecurim Reipub. altiùs injiciatis. Loquuntur enim linguæ, pacem, arma, bellum: fitque, vt quæ arma poſſunt cum bono publico, priuatoque exerceri ad hoſtis vires minuendas, euertendaſque, illa otioſa hoſtis poſtea valentioris impetum, roburque periculosè expectent. Dic, ſodes, tandem, cui rei agrum tuorum concidis vaſtitate? cui rei diſſipas Regni facultatẽ? Miles enim, quantus Turcicæ impreſſioni excipiendæ ſatis eſt, ſine Re-

gni,

gni, agrique violatione nullo modo ali, ſuſten-
tarique poteſt. Melius certè, & ad normā politicam aptiùs, hæc arma educeres in hoſtis agrum, aleres hoſtico ſpolio, adhiberes ad Regni fines proferendos, ac gloriæ, prędæque plenus verteres ad eum conficiendum, qui facit noua crudelitatis ſpecie, vt tu te nunc conficias domi, ne paulò poſt ab illo conficiaris. Tandem vide facti huius labē. In pace cum Turcis iam certa armatos vos in finibus, aut alibi, qui vident; quas ſuſpiciones? quas literas? quos clamores contra vos diſſeminabunt? Clamabunt ſi pax cum Turcis, arma hęc micare contrà ſe, aut ſi forte probetis, comparari illa ad fręnandam Turcicam perfidiam, videbunt plus poni ſumptuum, vt ipſi vos defendatis contra fictū amicum, quàm quantum apertum hoſtem delere, eſſet ſatis. Non aptè videor tàm multis refutare neutros, damnatos ipſos iamdiu, vel malitiæ, à prudentibus, vel à Solone, capitis. Cicero enim diſertè ſcribit, ſanxiſſe capite Solonem, ſi quis in ſeditione vrbis, alterutrius partis

tis non eſſet. Meritò certè. Nam videtur ille inſidiari Reipub. qui eam nec oppugnat permixtam, nec propugnat. At Veneti non veniunt in ſocietatem fœderis. Abiectè iſtud de te, an contemptim dicis in Venetos? ego etſi id non ago, vt Venetorum hic factum laudem, aut vituperem: tamen vos Polonos voco in ſocietatem gloriæ, quam Veneti hoc in genere conſequuti ſunt ſingularem. Cùm illorum parietem flamma violaret, non illi Fabium imitandum ſibi ſumebant, ſolum ex omni hiſtoria laudatum, quòd feliciter eſt cunctatus; nec illam timidiuſculorum cantilenam orbi occinebant, feſtinandum lentè; ſed ſimul & de armis deliberantes, & ſumentes arma; Pontificis illius (quem mundus priùs Diuum coluit, quàm cælum habuit) vocem ſequuti, cum magno Hiſpaniarum, Indiarumq; Monarcha in ſocietatem fœderis contra Turcam venerunt; & victoria, quam oriens vidit maximam, fœderis ſacri nomen, notionemq; conſecrârunt. Non illis tantulum cerebri, aut otii à re ſua erat, Po-

lonica id temporis, aut Germanica vt curarent: ipſi metabantur caſtra, & alios exciebant volentes exemplo, nolentes pudore ad Chriſtum Europæ conſeruandum. Flammam vicinis iã tectis proximè imminentem vt Veneti, ſic iam vos extinguite; ſeruitutem ceruicibus omnium incumbentem, vt Veneti, ſic iam vos depellite; locum aliquem ad Danubium, vt illi Echinadas inſulas, ſic iam vos nobilem victoria facite: facilius vos poſteritas ferat cũctatores. Verùm proximam calamitatem ocioſè ſpectare, & Venetorum vos exemplo tueri, amici nõ ferunt, & inimici certè rident. Neque quiſquam mihi oggannìat, propius tunc Venetos, quàm nunc Polonos tactos fuiſſe. Facilè ego fecero, vt videat cœcus, Poloniam nunc, quàm quõdã Venetias, propiùs abeſſe à periculo: Cyprũ quidẽ Venetorũ petitam fuiſſe, ſed Cyprũ longiſsimè diſsitam; ſicam autem Turcicam veſtris iam iugulis intentam eſſe, &, niſi fœderis illam vis retuderit, in viſceribus non multò poſt mediis, ni Deus auertat, hæſurã. Quamquàm

quàm quid Venetos premitis inuidia? Agitur iam id, vt præeant Poloni reliquis viam gloriæ, non ſequantur: Et Deus per Pontificem quaſi è cælo ciet vos, vt Chriſtum ſeruetis nobis, in his partibus. Poteſt quidẽ Chriſtus ſeruare nos ſibi, ſe nobis, & ſine nobis: ſed ſi per vos velit; gloriam, quanta genti veſtrę poteſt obtingere maxima, cur refugitis? cur aliò deriuatis? cur in Venetos? Socii non deſunt belli. Pontifex eſt in ſtatione: Cæſar in armis: Tranſyluanus in campo: Imperii proceres etſi non nomen ſuum ad fœdus, pecuniam tamen, & rem adferunt. Philippus Hiſpaniarum, claſſem longè inſtru-ctiſsimam in Patras, totamque illam oram ſuperiori æſtate immiſit, atque hac grauius aliquid in Tyrannum molitur. Quid Veneti veſtros animos minuant? Quanquàm Veneti nõ dormiunt, nec, quid captant conſilii, publicè intereſt ſciri. Tantum fidimus pietati, religioniq; ſummæ, quę eos prouexit ad hunc ſplendorem, quem nulla vnquam Reſpublica aut tam diu, aut tam magnum habuit; vt ſpere-

 mus,

mus, ſi vos in extinguenda flamma iam propin qua inertes non videamini, eos eſſe ad commune incẽdium cõmunem manum allaturos.

Pacis incertæ certa fraus eſt, belli neceſſarii cauſa vera: rationes ergò belli faciles (quod erat tertiæ noſtrę partitionis caput) fruſtrà quæritis. Nam vbi eſt pax incerta, vel bellum neceſſarium; ibi belli rationes faciles, & expeditas quærere, eſt hominis ineptè curioſi, nec ſatis conſiderantis, plus ſemper damni incertam pacem, quàm bellum certum importaſſe rebuspublicis, & belli neceſsitatem lentiori conſilio non reliquiſſe locum. Deinde vis in coniunctis viribus futura firmior, victoria certior, fœderis conditio vniuerſa tutior, aliæque rationes per totam orationem ſparſæ, plurimæ ſanè illę, & neruorum plenę, cùm clarè doceant, prona in bello fore vobis omnia, næ ego futilis ſim, & iudicii non magni, ſi multam in hoc capite orationem ponerem. Loca igitur, quæ ſunt huius loci, omnia, tangam, non premã; indicabo, non explicabo. Scripſit non ita pridem

dem

dem quidam, fruſtra tentari, qui nō poteſt vinci: & tyrannidi, quam veluti fluuium nemo creſcentem potuit inhibere, latè iam graſſanti poni temerè obicem. Huic refellendo non peto momentum ex Chriſto, cui tantillum iſte tribuit, vt putet eius hoſtes ſterni non manu ex alto; nec ex hiſtoria, cuius nihil penitùs videtur noſſe. Quid? Pagani non poſſunt vinci? Balduinos iſte, & Hunniadas non legit, ſpoliis barbaris, hos Belgradi, illos Hyeroſolimis, onuſtos. Ladiſlaos Hungariæ, & Godefredos, illa gloriæ nomina, quæ non ſermonibus tantùm, ſed etiam cantilenis illi ex popa triuerunt, hic magnus ſcriptor non audiit. Scanderbergum illum, ſeptem victoriis inſignem, & barbaro ſanguine ad Croiam manantem, iſte fortè dicet eſſe Amadiſium quendam, Triſtamum, aut aliud nominis cōmentum, ex illis rotundæ menſæ lepidè conſutis fabellis, erutum. Huic ita libet credere, non poſſe vinci Turcas; vt contrà quidquid afferas præteritę memoriæ, iſte nullo modo credat. Facilè patior, vt non credas

præteritæ, crede præſenti memoriæ. Sizzium flumen, barbaro ſanguine fœdum, Petrina arx barbarę ſuperbię monumentum, Sabotea, Filecha, Lippa, Strigonia, bis mille pagi, centum quinquaginta opimi optimi fundi milliaria, Chriſto, Auguſtęque genti vindicata, & tuam orationem refellunt, & ſtultam illam refutant Tyranni vocem perpetuò clamantis, vnũ tantùm poſſe eſſe in cælis Deum, in terris Dominum. Quę tandem hæc vox eſt, Turcam non poſſe vinci? Nunquam ille vicit virtute ſua, ſed ignauia noſtra: occupat nos conſultantes, non pugnantes, aut pugnantes certè inter nos. Ottomanus primus huius cognominis Rex, dum Chriſtiani premunt Tartaros, Bythiniam ſui iuris facit. Orchanes huius filius, ratus Gręcorum inter ipſos pugnam, ſibi occaſionem creſcendi, Bythinię reliquę Nicęam adiunxit: & Nicomediam Amurathes, Orchanis filius natu maximus, certantibus inter ſe proceribus, Galliopolim, Adrianopolim, Seruiam, & Bulgariam intercepit. Quid recenſeo reliqua? vi-

litas

litas noſtra ſemper facit, vt hic Therſites videatur Agamemnon. Tamen ſi quis Tyrannum contendat, fuiſſe viris aliquando, armisq; pollentem; fælicitas iam veſtra eſt, quòd fuit pollens. Illud robur exercitus cecidit; hæ reliquię attritę penitus, Equites, & conciſę ſtabunt? Nunquam certè potuit pugnari contra minorem vim, aut maiorem, (vt priſco verbo vtar) imbelliam. Hungaria quot conſumpſit? Quot confecit Tranſyluania? Croatia quot deleuit? Quot Perſia amandauit ad inferos? Vnum Perſianum bellum, centies millia capitum Europęorum demeſſuit, & (vt euolutam notionē complicem) quot ibi campos, tot barbarus ſuorum corporum vidit tumulos. Hinc eſt, vt Europæo flore conſumpto, habiti ſint Aſiani delectus. Hos manu vertitis, Equites? an ſpiritu vno difflatis? Cupediis eos paſtos, & mollículos, Cæſar ita contempſit, vt ad bellum, tanquam ludum, itans dixerit, ſe in Hiſpania contra militem ſine imperatore, in Aſia contra Im-

go? Res tota eiuſmodi eſt, vt requirat potius citum auxilium, quàm conſilium lentum: res eiusmodi, vt non fundi ſolùm, & palatia; ſed altaria, ac templa, manum, opemque iam veſtram implorent. Eccleſiam dixerunt ſacræ litterę, nunc munitam ciuitatem, quòd ab omni auxilio contra omnes hoſtes inſtructa; nunc catholicam, quòd ſparſa latè per Aſiæ, Africę, Europæ latos campos; nunc ſponſam Chriſti, quòd pulchritudinis ſpecie vndique variegata erat. Hodie verò, quo nomine cenſebitur nobis? Eius decor ab intus: luctus, ſqualor, pulla foris eſt, & ſordes. Nam eam, hinc mœnibus ciuitatem, inde ſponſam pulchritudine, ita nudârunt Turcæ, aliique hoſtes; vt videatur, ſi eccleſia contra tot inſultus firma, vix tamen pulchra, tot ornamentis ſpoliata. Catholica, in quibus angulis, & nidulis iam latet? dolor, heu dolor, non me ſinit proloqui; ipſa eccleſia, hoc ſqualore, ipſa vos his verbis affatur. Eiecta ex Hungaria apud vos conſedi, tuta ſemper hactenus, etſi non ſemper integra. Nunc ne tuta quidem,

quidem, quidne exclamem, proh veſtram, filii, fidem. Si contemnatis fortè matrem, non deſeretis tamen patronam. Qui fuiſtis vix noti, aut certè Romanis malè noti, à me tandem accepiſtis ſplendorem, æmulum Romanæ maieſtatis. Liuonia meum donum fuit: & Lithuania illa magna, non priùs erat veſtra, quàm eius Iagellonius, cœpit eſſe meus. hæc mihi beneficia peribunt omnia? Facietis, Equites, ne peream: niſi velitis perire vnà mecum. Ecce, quæ, Aſię, Africæ, Europæ latè dominata ſum, quàm arctè iam, anguſtéque, ſub tyrannide Turcarum, habito. Habeo filios, in Aſia, ſolos Georgianos, & hos vix filios; in Africa paucos, & hos, neſcio qua labe nigros; in Europa aliquos. Sed quamdiu hos, ſi vos Turcicam Tyrannidem non inhibeatis? Tres mihi Principes ſedes, Alexandrina, Antio-

mihi. Vultis vires? natura, mea ſerua, vobis dedit. Vultis animos? Gratia, mea ancilla, vobis confirmabit. Vultis enſem? Clemens, meus filius, veſter pater, vobis porrigit: & ne putetis gladium ſolius militis eſſe, ſuum porrigit. Iuſſus quidem eſt Petrus (ſic loquitur Bernardus, mel meum) ſemel ponere gladium in vaginam; quem tamen, qui tuum, Petre, negat, non ſatis mihi videtur attendere verbum Domini, dicentis ſic, conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergò (ſiue Petrus, ſiue Clemens ſedes ad clauum) tuus eſt gladius, tuo nutu, etſi non tua manu euaginandus. Alioqui ſi nullo modo ad te pertineret ille, dicentibus Apoſtolis, ecce duo gladii; non reſpondiſſet, Domine ſatis eſt: ſed nimis eſt. Vterque ergò eſt eccleſiæ; ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis; ſed hic quidem pro eccleſia, ille ab eccleſia exerendus; hic ſacerdotis, ille militis manu, ſed ſanè ad nutum ſemper ſacerdotis, & iuſſum Imperatoris. Accipe igitur, Sigiſmunde REX, gladium Petri à Clemente, iam altero Petro, &

eum

eum vos, Equites, contra Tyrannum diſtringite in ſacri huius fœderis circo, cuius labor, bellum; meta, gloria; præmium CHRISTVS. Hactenus eccleſia ſibi à vobis, Equites, opem orauit, et, ſi pii ſitis, exorauit. Quod ſi nec Pontificis ſummi patris auctoritati, nec Eccleſiæ ſanctæ matris neceſsitati quidquam annueritis; ſed vel ſenſu transuerſim abrepti, vel errore præcipites, habueritis poſt priuatas rationes Chriſtum; vereor, vt pœnam tandem ſentiatis, pœnam illam extremam, irriſionem Domini de interitu veſtro. Quia vocaui vos, inquit Dominus, & renuiſtis, ridebo vos in interitu veſtro.

DIXI.

Ad reſponſum oppoſitum alia reſponſio.

Diu apparandum eſt bellum.

Vtile, Honeſtum, Neceſſariũ — EST. ſi adeſt efficiendi facultas. ℞. *Imò uerò, ſi nunc non erit, quãdo futura eſt? tũ uidelicet, cùm illius animus & potentia in immenſum creſcet, nobis uerò utrumque decedet.*

Nummi, Milites, Duces — NON DESVNT, hoſti. ℞. *Cuius nos omnia uerbis maiora facimus: & nos, noſtraq; peſſimo exemplo extenuamus.*

GRÆCIA MONET: ne in ſpẽ externorũ auxiliorum irritemus potentiorem. ℞. *Imò potiùs monet, ne ipſius exemplo pereamus, cui non auxilia promiſſa, ſed perfidia ab* Eugenio IIII. Pont. Max. *exprobrata, & triennio ante captam Conſtantinopolim, imperij diuinitùs euerſio ſolenni legatione, fatidico ſpiritu fuit denunciata.*

HVNGARIA PETIT: dùm deſperat. ℞. *Eò magis adiuuanda, ne deſperatione fracta, in hoſtium poteſtatem ueniat, & ad nos ijſdem iter patefaciat.*

GERMANIA DAT: verba. ℞. *Ad minimum Turcis ueriora.*

ITALIA PROMITTIT: non multum præſtat. ℞. *Turcia plura, ſcilicet.*

POLONIA DELIBERAT: conſultò. ℞. *Ergo antequam inceperis, conſultò: ubi conſulueris, maturè facto opus.*

VENETI EXPECTANT: Serò ſapiunt Phryges. ℞. *Vtinã tu, & tui, eorũ eſſent ſimiles, non diceretur:* **Po ſzkodzie Polak madr.**

HISPA-

Ratio certa,
Via facilis,
Annona nõ dif-
ficilis,
Præda ingens,
Gloria imortalis
Victoria haud
dubia

APPARET: in aëre. ℞. *Qui crediderint, ijs apparebit in ære.*

HISPANIA VVLT: Gallias occupare. ℞. *Nec immeritò: ſemper enim eius ſtudia contra Turcas, quoad maximè potuit, retardauit.*

GALLIA NON IMPEDIT: Turcæ conatus. ℞. *Cuius rei, ciuili bello & ſanguine madens, pœnas luit grauiſſimas.*

ANGLIA CAVET: ne Catholicis cedat victoria. ℞. *Et tu, ſi Catholicus es, anglica cõſilia laudaueris?*

IN MEDIO EST HOLLANDIA: Inutilis. ℞. *Eſto.*

HYBERNIA FESTINAT: ad Confœderationem. ℞. *videlicet cum Catholicis. & tu id improbabis?*

SCOTIA NON MORATVR: contra Hiſpanũ. ℞. *Imò contrariũ.*

DANIA CONSENTIT: ad exhaurienda in otio pocula. ℞. *Non ſemper patrizat.*

SVECIA NON RECVSAT: pacem cum Moſcho. ℞. *Quia & hic à nobis ſtabit.*

ET ALIA MVLTA: In princi-

Romae

Accepi mense Augusto dono D. Bartholomaei Pawrinski Poloni Cubicularij S.mi D. N.